

Seniausios žinios apie sūduvius- jotvingius ir jų įvardijimo problema

TOMAS BARANAUSKAS

Lietuvos istorijos institutas, Tilto g. 17, 01101 Vilnius
El. paštas baranausko@gmail.com

Straipsnyje aptariama sūduvių-jotvingių genties pavadinimų problema. Analizuojamos seniausios žinios apie sūduvius-jotvingius (II ir X–XII a.), taip pat jų įvardijimo problemos aptarimui reikalingos vėlesnės (XIII, XV a.) žinios. Aptariama Jerzy'io Nalepos koncepcija apie keturias jotvingių gentis. Analizuojant šios koncepcijos trūkumus ir racionalius elementus, siūloma nauja šaltiniuose aptinkamų keturių sūduvių-jotvingių etnonimų tarpusavio santykio interpretacija.

Raktažodžiai: jotvingiai, sūduviai, dainaviai, polekšėnai

Sūduvių-jotvingių įvardijimo problema yra sena [7, 126–131; 39; 45, 47–52]. Dažniausiai kalbama apie tris arba keturis šios genties pavadinimus, kuriuos galima rasti istorijos šaltiniuose. Sūduviai, jotvingiai ir dainaviai yra būdingi visų pirma atitinkamai vokiečių, slavų ir lietuvių šaltiniams ir yra geriausiai žinomi, prie jų dar dažnai pridedamas polekšėnų (poleksėnų) etnonimas, randamas kai kuriuose XII–XIII a. lenkų šaltiniuose. Šie pavadinimai kartais aiškinami kaip sinonimiški [45, 47, 52], bet bandoma juos susieti ir su atskiromis baltų gentimis.

Keturių atskirų jotvingių genčių – jotvingių, sūduvių, dainavių ir polekšėnų – kaip atskirų ir gana nedidelių genčių idėją 1964 m. pateikė lenkų lingvistas Jerzy'is Nalepa [24]. Jis pasiūlė ir konkrečias jų lokalizacijas, labiausiai siedamas jas su upėvardžiais. Jotvingius jis siejo su Juodosios Ančios aukštupiu Suvalkų apylinkėse ir atitinkamai jų pačių pavadinimą, pritempdamas prie upės vardo, rekonstravo kaip **antivingius* (sandas **anti-* – neva nuo **Antia, Ančia*). Polekšėnus lenkų tyrinėtojas susiejo su *Leko* (Elko, jotvingiškai – Luko) upe ir lokalizavo į pietus nuo jotvingių (siaurąja prasme) – Elko apylinkėse. Jų vardas, anot jo, šaltiniuose pateikiamas lotynizuota lenkiška forma (*Pollexiani* iš *Polekszanie*). Sutinkant su tuo, šiame straipsnyje šis lenkų šaltinių terminas bus vartojamas lietuvių kalbai adaptuota lenkiško įvardijimo forma polekšėnai, nors lietuviškas įvardijimas galėtų būti rekonstruotas kaip *palukėnai*. Sūduvius J. Nalepa siejo su *Sūduonios* upeliu, lokalizuodamas juos Vilkaviškio-Marijampolės krašte, o dainavius, kuriems tinkamo upėvardžio nerado (1), nusprendė gyvenus arčiau pirminės Lietuvos, Lazdijų

---

(1) Zigmas Zinkevičius nurodo Dainavos upelį Varėnos rajone [40, 283].

krašte. Ši koncepcija padarė įtaką ir Lietuvos tyrinėtojams, buvo plačiai priimta [35; 20, 10], nors išryškėjo ir jos silpnosios pusės: 1) minėtų keturių genčių, kaip atskirų, nemini mums žinomi šaltiniai, kurie šiuos etnonimus (bent tris iš jų [7, 126–131]) vartoja kaip tos pačios genties ir teritorijos įvardijimo sinonimus; tad J. Nalepos koncepcija galbūt gali hipotetiškai paaikškinti šios genties daugialypio įvardijimo kilmę, bet ne šaltinių realijas; 2) jotvingių siejimas su Ančia ir jų vardo rekonstravimas kaip **antivingių* neišlaiko kritikos [40, 283].

Šiuo metu iš minėtų etnonimų yra padaryti dviejų Lietuvos etnografinių regionų pavadinimai – Suvalkijos (Sūduvos) ir Dzūkijos (Dainavos) [11]. Istorinių pavadinimų parinkimo požiūriu tai artima J. Nalepos koncepcijai, nors šių regionų atskirumo idėja formavosi jau XIX a. istoriografijoje, remiantis Teodoro Narbuto lengvabūdiškai paleista teze apie neva Lydos pavieta egzistavusią Dainavos kunigaikštystę [63; 64]. XX a. I pusėje šie regionų vardai pradėjo veikti tų regionų gyventojų savimone, ypač po to, kai rašytojas Vincas Krėvė-Mickevičius išleido savo garsiuosius *Dainavos šalies senų žmonių pavadinimus* (1913) ir Dainavos vardą pritaikė gimtosioms Merkinės apylinkėms [37, 54–56]. Tuo pačiu metu besiformuojančią tradiciją Sūduvos vardą sieti visų pirma su Lietuvos Užnemunės regionu autoritetingai įtvirtino istorikas Jonas Totoraitis [36]. Šių regionų metai buvo Lietuvos Respublikos Seimo paskelbti atitinkamai 2022 ir 2023 m. Juos minint, vėl iškilo šių pavadinimų santykio su istorinėmis realijomis problema, nes viduramžių šaltiniai nekalba apie Dainavą ir Sūduvą kaip skirtingus regionus.

Atskira problema yra ir tai, kurį iš šių etnonimų bei choronimų, laikant juos sinonimiškais, reikėtų laikyti norminiu ir pagrindiniu. Lietuvai tarsi būtų logiška tęsti viduramžių Lietuvos tradiciją ir rinktis lietuvišką Dainavos ir dainavių vardą, bet iš tiesų šaltiniuose neryškų pėdsaką palikusi Dainava lieka tarsi nuošalyje nuo šios diskusijos ir pretenduoja būti greičiau atskiro regiono pavadinimu nei jotvingių sinonimu. Pagrindinė konkurencija vyksta tarp Sūduvos ir Jotvos (sūduvių ir jotvingių). Nors dabartinių regionų pavadinimuose Jotvos pavadinimas nevartojamas, jotvingių vardą, kaip apibendrinantį, labai dažnai rasime istorikų, archeologų ir kalbininkų darbuose. Jis prisimenamas ir visuomeninėse iniciatyvose (Punske nuo 2009 m. leidžiamas istorijos paveldo metraštis *Terra Jatwezenorum*, Alytuje nuo 2012 m. rengiamas gyvosios istorijos festivalis „Jotvos vartai“ ir pan.). Tą lemia iki šiol aktuali ir niekada nenutrūkusį slaviškoji įvardijimo tradicija. Daugiausia informacijos apie sūduvius-jotvingius mes gauname iš slaviškos kilmės šaltinių, ir šiuolaikinėje slavų tautų (rusų, baltarusių, lenkų) istoriografijoje būtent jotvingių vardas vartojamas kaip norminis (rus., ukr. *ятвяги*, baltarus. *яцвягі*, lenk. *Jaćwiegowie*, *Jaćwingowie* arba *Jadźwingowie*).

Sūduviai yra vienas iš seniausių baltų etnonimų, jau II a. minimi Klaudijaus Ptolemajo „Geografijoje“ [9, 425]. Tačiau tarp šio pirmojo paminėjimo ir šio etnonimo naujo iškilimo XIII a. šaltiniuose turime beveik vienuolika šimtmečių, iš kurių bemaž tris paskutinius šimtmečius (X–XIII a. pr.) šaltiniai mini tik kitus, slavų tautų vartotus, genčių vardus – daugiausia jotvingius ir šiek tiek polekšėnus.

Šio straipsnio tikslas – išanalizuoti seniausias (iki XII a.) žinias apie sūduvius-jotvingius ir juos įvardijančių etnonimų tarpusavio santykį, o kartu pabandyti atsakyti į svarbiausius klausimus, kurie iškyla vertinant antikos ir viduramžių šaltinius. Kokie buvo ankstyviausi (X–XII a.) jotvingių-sūduvių santykiai su slavais, lėmę slaviškosios jų įvardijimo tradicijos įsitvirtinimą to meto šaltiniuose? Ar galima tuo metu minimus jotvingius tapatinti su sūduviais? Kurį pavadinimą reikėtų laikyti norminiu ir pagrindiniu? Gausesnė XIII a. medžiaga

jau buvo aptarta atskirame straipsnyje [5], todėl čia bus panaudota tik tiek, kiek reikalinga ankstesnių žinių interpretacijai ir papildymui žiniomis apie sūduvių ir dainavių etnonimų vartojimą.

PTOLEMAJO SUDINAI

Jau apie 150 m. galindai ir sudinai (*Γαλίνδαι και Σουδινοί*) minimi Klaudijaus Ptolemajo „Geografijoje“ [9, 425; 1; 2]. Šiuose etnonimuose nesunku atpažinti iš XIII a. šaltinių geriau pažįstamus ir greta vieni kitų gyvenusius galindus ir sūduvius, kurių žemes greta viena kitos mini ir popiežiaus vicelegato Balduino aplinkoje 1231 m. sudarytas „Mažasis Estijos sąrašas“, išlikęs „Danijos mokesčių knygoje“ (*Galindo, Syllonis in Zudua*) [41, 7], ir kryžiuočių kronikininkas Petras Dusburgietis, kuris vardija juos tarp 11-os prūsų genčių (*Nona Sudouia, in qua Sudouitae. Decima Galindia, in qua Galinditae*) [27, 50]. Analogiškas sūduvių įvardijimas būdingas ir vokiečių kalba rašytiems šaltiniams, pvz., tą pačią Prūsijos aprašymo vietą ir kitus sūduvių paminėjimus vokiškai perteikiančiai Mikalojaus Jerošiniečio kronikai (*Sudowen man daz nūnde pflit / nennen und bi deme lit / daz zēnde, als wir vindin, / und ist genant Galindin*) [26, 346, eil. 3791–3794].

Įdomu ir tai, kad Europos Barbarikume Ptolemajas žinojo dvi sudinų gentis. Pirmoji – tai jau minėti sudinai – galindų kaimynai, o antrieji – markomanų kaimynai, gyvenę Didžiojoje Germanijoje, netoli Dunojaus [9, 265], priešais romėnų Noriko provinciją. Pastaruosius dėl jų geografinės padėties buvo linkstama laikyti keltų kilmės tautėle, taigi į jų vardą žiūrėta kaip į atsitiktinį sutapimą [7, 126–127]. Archeologas Eugenijus Jovaiša atkreipė dėmesį, kad abi sudinų lokalizacijas sieja Gintaro kelias, tai yra sudinai kontroliavo ne tik šiaurinį šio prekybos kelio galą, bet buvo įkurdinę savo koloniją ir pietuose, netoli ribos su Romos imperija [16, 144], tad juose galima matyti dvi tos pačios genties teritorines grupes.

J. Nalepa, plėtodamas savo „mažosios“ sūduvių genties, gyvavusios šalia trijų kitų jotvingių genčių, koncepciją, samprotavo: „jeigu jau tada [II a.] gyvavo galindų ir sudinų gentys, tai tikriausiai jau tada gyvavo ir jotvingių gentis“ [24, 27]. Šiam niekuo neparemtam spėjimui papildomų komentarų nereikia. Toliau J. Nalepa aiškino, kad sudinai ir galindai pateko į romėnų akiratį dėl to, kad į jų kraštus vedė prekybos keliai, o sudinų atveju tą esą patvirtina netoli Sūduonios upelio esančiame Pajevonio piliakalnyje rastos Romos monetos. Kryžiuočiai irgi pasirinkę sūduvių vardą kaip apibendrinantį, nes pirmiausia susidūrę su nedidele sūduvių gentimi. Tiesa, dėstydamas šiuos naivokus ir šaltiniais neparemtus samprotavimus, J. Nalepa neatmetė galimybės, kad Ptolemajo laikų sudinai galėjo dominuoti tarp jotvingių genčių [24, 42–44]. Kitaip sakant, galiausiai jis neatmetė minties, jog bendroji sudinų, kaip didelės genties, prasmė kilo iš to meto realybės, o ne atsitiktinio „pirmos pažinties“ su maža gentele efekto.

Tai, be abejo, kur kas realesnis paaiškinimas, nes Ptolemajo „Geografijoje“ matyti sistemingumo siekis, o ne atsitiktinai į akiratį pakliuvusių nedidelių genčių vardijimas, kuris kažkokiu keistu būdu sutapo ir su XIII a. kryžiuočiams nutikusiu „atsitiktinumu“. Tokios „atsitiktinės“ kryžiuočių pažinties pirmiausia su Vilkaviškio-Marijampolės kraštu visai nepatvirtina sūduvių nukariavimą aprašanti Petro Dusburgiečio „Prūsijos žemės kronika“, vaizduojanti kovas iškart visoje Sūduvoje-Jotvoje, kurioje ypatingas taikinyus buvo teritorija, J. Nalepos priskirta polekšėnams (Skomanto Kresmena), o apie Vilkaviškio-Marijampolės kraštą minėtoje kronikoje apskritai nėra žinių [5, 46].

JOTVINGIAI X–XII A. RUSIOS KUNIGAİKŠČIŲ AKIRATYJE

Pirmą kartą spėjamas jotvingio vardas pasirodo 944 metais. Rusios didžiojo kunigaikščio Igorio sutartyje su Bizantija tarp 53 jo pasiuntinių minimas Gunaro Jatviagas (*Гунаръ* [50, 35; 56, 25; 51, 30; 58, 33; 52, 39]; tik seniausiam XIV a. nuoraše pagal Laurentijaus metraštinį – *Гунаръ* [48, 47], bet taip šiame metraštyje užrašytas jotvingių etnonimas, *Гунари*, ir 983 m. žinutėje [48, 82]). Ši sutartis išliko įtraukta į Rusios metraštinį „Senųjų laikų pasakojimas“. Kodėl šis asmuo įvardytas jotvingių etnonimu tapačiu vardu ir kaip jis pateko į Kijevo kunigaikščio ar, tiksliau, vieno iš jo kariauninkų Gunaro tarnybą, lieka neaišku. Kai kurie tyrinėtojai, kaip rusų lingvistas Sergejus Nikolajevs, laiko šį Jatviagą germanišku vardu (*Játvigr), kurio balsis *а* (*я*) atsiradęs dėl jotvingių etnonimo itakos [47, 407]. Panašiai samprotauja ir rusų istorikas Aleksejus Kibinis, neseniai išleistoje monografijoje kiek sudėtingiau įrodinėjęs, kad iš Kniutlingų sagos žinomas skandinavų vardas *Játvigr*, kuris buvęs skolinys iš anglosaksų vardo *Eádwíg* (iš *eád* „sėkmingas“ ir *wíg* „karas“), galėjęs duoti trumpinį *Játví*, prie kurio buvusi pridėta priklausomybę reiškianti priesaga *-ing-* (*Játvigr), reikšusi Jatvio palikuonį ar jo žmogų (pagal *Karlingi* „Karolingai“ analogiją) [45, 55–56]. Taip bandoma paaiškinti balsį *я*, kuris dėsningai atitinka skandinavų dvigarsį *in*, bet ne balsį *i*. Mūsų šaltinis visgi sako, kad Jatviagas buvo Gunaro žmogus, todėl daryti prielaidą, kad jis buvęs dar ir Jatvio ar Jatvigo žmogus ar giminaitis, įvardytas pagal dvi priklausomybes, bet nenurodant jo paties vardo, neatrodo įtikinama. Šioje pozicijoje, remiantis kitų sutarties dalyvių įvardijimo modeliu, visgi lauktinas paties šio asmens vardas. Tad klausimas, kaip 944 m. sutarties dalyvio Jatviago vardas susijęs su jotvingių etnonimu, lieka atviras.

Pačiam A. Kibiniui Jatviago Gunariovo asmenvardžio germaniškos kilmės aiškinimas tapo pagrindu paaiškinti ir patį *jotvingių* etnonimą, kuris, anot jo, galįs būti germaniškos kilmės, taigi iškeliami abejonė dėl jo baltiškumo. Čia pasitelkiama ir žinomo prūsų kalbos tyrinėtojo Vytauto Mažiulio pastaba, kad „baltai jokių sufikso **-ing-* vedinių etnonimų (kaip kalbos faktų!) neturi ir neturėjo [nėra baltams nei sufikso (sudurtinio) **t(u)ving-* hidronimų]“ [21, 7]. Tik V. Mažiuliui tai buvo argumentas siūlyti jotvingius vadinti jotviais, o A. Kibiniui – suabejoti šio etnonimo baltiška kilme. Beje, vos suformulavęs šią germaniškos jotvingių etnonimo kilmės hipotezę, A. Kibinis ėmėsi drąsiai jos kontekste interpretuoti Gardino-Volkovysko krašto archeologinius paminklus ir pareiškė, kad X a. II pusėje įkurti Induros (prie Gardino), Volkovysko (Muravelniko) ir Kulbačino (prie Katros) piliakalniai esą buvo tų germaniškųjų jotvingių atramos punktai, atsiradę prie Nemuno prekybos kelio, o „jotvingiais buvo vadinama mišrios sudėties karinė-prekybinė grupė (arba grupės), veikusi X a. antrojoje pusėje Aukštutinėje Panemunėje, šiaurinėje Polesėje ir galbūt dalyje Pabugio, kuri vertėsi, panašiai kaip kolbiagai prie Ladogos, karu, verslais ir saugojo upių kelius, jungusius Sembos pakrantę su Gorodišče prie Jaseldos, piliakalniu prie Menkos ir toliau – su Kijevu prie Dniepro ir Červenės miestais prie Bugo“ [45, 58–60]. Tai jau – gana egzotiška ir bent kiek rimčiau neargumentuota hipotezė, juo labiau kad tokiais samprotavimais tyrinėtojas atitrūksta ir nuo šaltiniais pagrįstos jotvingių teritorijos [5].

Kaip ten bebūtų, faktas yra tai, kad jotvingių etnonimas žinomas tik slaviškuose (visų pirma rusėniškuose) šaltiniuose, turi nebūdingą baltiškiems etnonimams priesagą ir yra kalbiškai artimas germaniškam asmenvardžiui Jatvigas, nors pastarojo santykis su šiuo etnonimu nėra pakankamai aiškus dėl antrojo sando ar priesagos neatitikimo. Gunaro Jatviagas, minimas 944 m. sutartyje, visiškai atitinka šį etnonimą. Visa tai palieka tam tikrą galimybę, kad rusėnai sūduvius pavadino ne kokiu nors baltišku vardu, o germanišku,

galbūt kokio nors juos ar jų dalį valdžiusio ar pas juos duoklę rinkusio vikingo vardu, gal net to paties 944 m. paminėto Jatviago. Kitaip sakant, negalima atmesti, kad rusėnų vartotas etnonimas *jatviagi* yra ne baltų genties savivardis, o egzoetnonimas, t. y. etnonimas, dėl vienokios ar kitokios priežasties atsiradęs rusėnų kalboje sūduviams įvardyti. Tam paaiškinti, žinoma, nereikalingos teorijos apie tariamai skandinavų ar mišrios kilmės žmones, kaip tariamai pirminius jotvingių (*jatviagų*) etnonimo nešėjus.

X a. pasirodo ir visai tradiciniame to meto metraštiniam šaltiniams kontekste paminėtas jotvingių etnonimas. Tame pačiame „Senųjų laikų pasakojime“ nurodyta, kad 983 m. Rusios didysis kunigaikštis Vladimiras Sviatoslavičius užėmė Jotvingių žemę: „Žygiavo Vladimiras prieš jotvingius ir nugalėjo juos, ir paėmė jų žemę“ (*Иде Володимеръ на Евтвѣги, и побѣд(и) Евтвѣги, и взѣ землю их(ѣ)*) [48, 82; 56, 40; 58, 43; 52, 69] (2); Ipatijaus metraščio redakcijoje – be papildomos, nors ir numanomoms, pastabos apie pergale: *Иде Володѣмиръ на Евтвѣги, и взѣ землю их(ѣ)* [50, 69].

Iš to paties metraščio sužinome ir apie 1038 m. įvykdytą Vladimiro sūnaus ir įpėdinio Jaroslavo išmintingojo žygį prieš jotvingius: „Jaroslavas žygiavo prieš jotvingius“ (*Ерославъ иде на Евтвѣги*) [48, 66]. Šį kartą daugiau informacijos pateikia Ipatijaus metraščio redakcija, tiesa, tik Chlebnikovo ir Jermolajevo nuorašuose, pridėdama frazę „ir nugalėjo“ (*Иде Ерославъ на Евтвѣги – Ipatijaus, Ярославъ поиде на Ятвѣгы и побѣди – Chlebnikovo, Ярославъ поиде на Ятвичь и побѣди – Jermolajevo*) [50, 141, прилож. 11]. Naujausi lenkų istorikų tyrimai rodo, kad Ipatijaus ir Chlebnikovo nuorašų grupė sudaro atskirą Ipatijaus metraščio nuorašų šaką, o Jermolajevo ir Bunduros / Jarockio nuorašų grupė – antrą šaką, ir abi šios grupės savarankiškai kyla iš bendro protografo [8, LXI]. Tai leidžia manyti, kad žodžiai „ir nugalėjo“ buvo bendrame visų žinomų Ipatijaus metraščio nuorašų protografe. Dar daugiau: informacija apie tai, kad Jaroslavas „jotvingius paėmė“ yra ir sutrumpintoje Suzdalės Perejaslavlio metraščio redakcijoje (*Ерославъ Евтвѣги взѣ*) [46, 44; 44, 78], tad gali būti, jog ji buvo ir Silvestro redakcijoje, taigi būdinga apskritai pirminiam „Senųjų laikų pasakojimo“ tekstui. Kita vertus, Naugardo IV ir Sofijos I metraščio redakcijoje (jų bendras protografas datuojamas 1418 m. ar kiek vėliau) atsiranda ir priešinga versija, kad „Jaroslavas pavasarį atėjo į Kijevą ir žiemą žygiavo prieš jotvingius ir negalėjo jų paimiti“ (*Придѣ въснѣ Ярославъ къ Квевоу, и на зимоу ходи на Ятвѣгы и не може их(ѣ) взѣти*) [51, 114; 58, 64; 52, 178; 57, 45; 59, 53]. Ją vėliau perima ir didieji XVI a. metraščių sąvadai – Voskresenijos bei Nikono [53, 331; 54, 81]. Bet čia turime vėliau perinterpretuotą tekstą, kuriuo pasikliauti negalima.

Gretimi įrašai leidžia atskleisti platesnį šio žygio kontekstą, nes 1040 m. Jaroslavas surengė žygį ir prieš Lietuvą (lietuvius) (frazę „ir nugalėjo“ šiuo atveju pridėdama tik Chlebnikovo nuorašas), 1041 m. – prieš Mazoviją, o 1047 m. įveikė Mazovijos kunigaikštį Meclavą, kuris žuvo mūšyje [48, 153, 155; 50, 141, 143; 56, 66–67]. Visa tai buvo jo kampanijos, kovojant prieš Meclavą ir jo sąjungininkus (jotvingius ir lietuvius), dalys talkinant Lenkijos kunigaikščiui Kazimierui Atnaujintojui [4, 146–147].

Lenkų šaltiniai taip nesureikšmina Jaroslavo vaidmens ir pergale priskiria tik Lenkijos karaliui Kazimierui, kuris pats aktyviai kovėsi mūšyje [15, 417–418]. Seniausias lenkų šaltinis – Galas Anonimas – iš Kazimiero sąjungininkų mini tik pamarėnus, kurie vyko Meclavui į pagalbą su 4 pulkais (*legiones*), bet buvo sumušti atskirai, jau po Kazimiero mūšio su Meclavu [15, 418]. XII–XIII a. sandūroje rašęs Vincentas Kadlubekas žino, kad 4 pulkus Meclavui atsiuntė ne tik pamarėnai, bet taip pat „getai“ ir prūsai (*acies... Geticas*

(2) Sofijos metraštyje etnonimas užrašytas *вятвѣгы* [52, 69].

et Prussorum). Be to, Meclavas po Kazimierui pralaimėto mūšio esą pabėgęs būtent pas tuos „getus“ (*ad Getas transfugit*), kurie jį ir nužudė, keršydamai už nesėkmingame mūšyje prazūdytus savo karius [23, 286]. „Getais“, kaip toliau matysime, Vincentas Kadlubekas vadino jotvingius. Nors jo pasakojime yra netikslumų, iš esmės jis yra patikimas ir gerai dera su „Senujų laikų pasakojimo“ informacija apie Jaroslavo žygius prieš jotvingius 1038 m. ir lietuvius 1040 m., o tik paskui – kovas su Meclavo Mazovija (1041 m.) ir jo įveikimą (1047 m.). Tai buvo vienos didelės karinės kampanijos prieš Meclavą ir jo sąjungininkus sudėtinės dalys. Kadangi jotvingius Jaroslavas įveikė anksčiau, nei stojo į lemiamą mūšį su Meclavu, jotvingiai jame jau galėjo kovoti Jaroslavo kariuomenės sudėtyje ir dalyvauti nužudant Meclavą, o tai kiek iškreipta forma atsispindėjo Vincento Kadlubeko tekste.

1112 ar 1113 m. gegužės mėnesį Kijevo didžiojo kunigaikščio Sviatopolko Iziaslavičiaus sūnus Volynės kunigaikštis Jaroslavas Sviatopolčičius žygiavo prieš jotvingius. Apie tai pranešama „Senujų laikų pasakojimo“ Ipatijaus metraščio (Nestoro) redakcijoje ties 6620 m. nuo pasaulio sukūrimo: „Jaroslavas, Jaropolko sūnus, žygiavo prieš jotvingius ir juos nugalėjo, ir, grįžęs iš karo, pasiuntė [pasiuntinius] į Naugarđą, ir paėmė sau už žmoną Mstislavo dukterį, Vladimiro anūkę, gegužės mėnesio 12 dieną, o atvesta buvo birželio 29 dieną“ (*Ерославъ ходи на Еатвлязь, с(ы)нѣ С(вѣ)тополчѣ, и побѣди ѿ...*) [50, 237]. Laurentijaus metraščio (Silvestro) „Senujų laikų pasakojimo“ redakcija (3) tą žinutę pateikia ties 6621 m. nuo pasaulio sukūrimo: „Jaroslavas, Sviatopolko sūnus, žygiavo prieš jotvingius antrą kartą ir juos nugalėjo“ (*Ходи Ерославъ с(ы)нѣ С(вѣ)тополчѣ, на Еатвлягы второе, и побѣди ѿ*) [49, 289; 56, 103].

Standartinis metraščių datų pervedimas į mums įprastas datas (laikant, kad jos pateiktos kovo stiliumi) duotų atitinkamai 1112 ir 1113 m., tad iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad Jaroslavas iš tiesų surengė du žygius prieš jotvingius 1112 ir 1113 m., juo labiau kad Laurentijaus metraščio žinutėje pasakyta, kad tai buvęs jau „antras“ žygis, nors ir nepasakyta, kuris buvo pirmasis. Vis dėlto atidžiau pažvelgus matyti, kad abiejuose metraščiuose pateikta ta pati žinutė apie vieną ir tą patį Jaroslavo žygį, tik ji datuota remiantis skirtingais stiliais. Vyraujanti interpretacija sako, kad Ipatijaus metraščio redakcijoje datuojant panaudotas kovo stilius (metų pradžia – kovo mėn., pradėdant šiuo mėnesiu data nuo Kristaus gimimo gaunama atėmus 5508 m.), o Laurentijaus – ultrakovo stilius (metais vėlesnis už kovo stilių datavimas, todėl iš metų skaičiaus, pradėdant kovo mėn., reikia atimti 5509 m.), todėl abi datos (6620 ir 6621 m. gegužė) atitinka 1112 m. [42, 19, 42–45]. Naujesnis ir, galima sakyti, netradicinis požiūris į „Senujų laikų pasakojimo“ chronologiją, suformuluotas Sergejaus Cybo, įveda „postkovo“ stiliaus sąvoką (metais ankstesnis už kovo stilių datavimas), kurią pritaiko Ipatijaus redakcijos datai, o Laurentijaus metų datas laiko priklausančias kovo stiliui, todėl jo interpretacijoje abi datos atitinka 1113 m. [65, 14, 16–18, 128].

Iš to būtų galima padaryti išvadą, kad buvo tik vienas 1112 ar 1113 m. Jaroslavo žygis prieš jotvingius, bet ką reiškia Laurentijaus redakcijos prierašas „antrą kartą“? S. Cybo manymu, Laurentijos redakcijos autoriui buvo žinomi abu žygio datavimai (6620 ir 6621 m.), bet jis šias žinutes palaikęs skirtingomis, nors vienos jų ir neištraukęs į metrašį, bet jas suskaičiavęs [65, 16–17]. Tai vis dėlto mažai tikėtina, nes tokiu atveju metraštininkas turėjo įtraukti abi žinutes kaip skirtingų žygių aprašymus. Turbūt metraštininkas skaičiavo ne Jaroslavo Sviatopolčičiaus, o visus jam žinomus žygius prieš jotvingius. Tuomet 1112 m. (1113 m.) žygis turėtų būti trečias (po 983 ir 1038 m. žygių), bet neužmirškime, kad 983 m.

(3) Apie „Senujų laikų pasakojimo“ redakcijas ir jų autorių Silvestro bei Nestoro indėlių į metraščio tekstą žr. M. Žicho straipsnį [43].

žinutės *jatviagi* Laurentijaus metraščio versijoje dėl perrašinėtojo klaidos virsta į *javtiagi*. Tad metraštininkas, skaičiuodamas pagal savo tekstą, pirmojo žygio prieš jotvingius 983 m. galėjo ir nesusieti su jotvingiais.

Nepaisant „Senųjų laikų pasakojime“ tris kartus (983, 1038 ir 1112 m.) fiksuojamo jotvingių pajungimo Kijevo Rusios kunigaikščių valdžiai, jotvingiai nepateko į tautų, mokančių duoklę Rusiai, sąrašą, kuris pateiktas „Senųjų laikų pasakojimo“ įvade (XII a. pr.), nors iš aisčių (baltų) genčių čia paminėti lietuviai, žiemgaliai ir net kuršiai [48, 11; 50, 8] (4). Gal metraštininkas jotvingius praleido atsitiktinai, o gal tai iš tiesų reiškia, kad metraštyje minimi Rusios kunigaikščių žygiai patvaresnio rezultato nedavė ir neprivertė jotvingių ilgesniam laikui tapti Rusios duoklininkais? Laurentijaus metraštininko akcentas, kad 1112 m. (1113 m.) žygis prieš jotvingius buvo jau antras po 1038 m., gali reikšti, kad Rusijoje į jotvingių pajungimo problemą žiūrėta atidžiai ir naujo žygio proga stengtasi prisiminti net prieš 74 metus buvusį precedentą.

Kaip ten bebūtų, likusią XII a. dalį aprašantis ir Nestoro redakcijos „Senųjų laikų pasakojimą“ pratęsęs Kijevo metraštis apie jotvingius tyli iki pat XII a. pabaigos (Silvestro „Senųjų laikų pasakojimo“ tęsinys, rašytas Suzdalės žemėje ir išlikęs Laurentijaus, Radvilų bei kituose metraščiuose, prie jotvingių temos apskritai nebegrižta).

Kijevo metraštis, apimantis 1118/1125–1199 m. laikotarpį (5) ir Ipatijaus metraščio redakcijoje pratęsiantis „Senųjų laikų pasakojimą“, prie jotvingių temos grįžta tik vieną kartą, ir tai jau pačioje savo pabaigoje. 1196–1197 m. žiemą karingasis Volynės kunigaikštis Romanas išsiruošė į keršto žygį prieš jotvingius: „Tą pačią žiemą žygiavo Romanas Mstislavičius prieš jotvingius keršyti, nes niokojo jo valdą. Ir taip Romanas įžengė į jų žemę, o jie, negalėdami pasipriešinti jo jėgai, pabėgo į savo tvirtoves, o Romanas padegė jų valdą ir atkeršijęs grįžo namo“ (*Тое же зимы ходи Романъ Мъстиславичъ, на Атвазгы, втомъщиватьсьа, бяхуть бо воевали, волость его. И тако Романъ вниде в землю ихъ, они же не могоучи стати противоу силъ его, и бѣжаши во свои тверди, а Романъ пожегъ волость ихъ и втомъствивса возвратиса во своа си*) [50, 702]. Čia pirmą kartą matome platesnį žygio prieš jotvingius aprašymą, be kita ko, nurodant motyvą – jotvingių antpuolius prieš Volynę.

Šie plačiau nežinomi antpuoliai gali būti susiję su tuo pačiu metu (nuo 1183 m.) prasidėjusiais lietuvių žygiais į Rusios žemes. Juo labiau kad apie 1210 m. Haličo-Volynės metraštis jau aiškiai kalba apie bendrus jotvingių ir lietuvių karinius veiksmus Volynės Vladimiro ir Červenės žemėje (Turijsko, Kumovo, Červenės, Uchanių vietovėse), pateikdamas ir apibendrinimą: „Bėda buvo Vladimiro žemei nuo lietuvių ir jotvingių kariavimo“ (*Бѣда бо бѣ въ земли вълдимер[в]стїи вт[в] воеванїа литов[в]скаго и ѣтваз[в]скаго*) [8, 21–22; 50, 721; 4, 170–171].

JOTVINGIAI LENKIJOS KUNIGAİKŠČIŲ AKIRATYJE

XII a. jotvingiais susidomėjo ir Lenkijos kunigaikščiai, kurie ekspansijai į jotvingių žemes pritaikė kryžiaus žygių ideologiją.

1096–1099 m. Pirmuoju kryžiaus žygiu į Artimuosius rytus Europoje prasidėjo kryžiaus žygių epocha. XII amžius buvo pirmasis kryžiaus žygių amžius, kai ši idėja buvo nauja,

(4) Plačiau apie šį sąrašą žr. [4, 148–151].

(5) Riba tarp „Senųjų laikų pasakojimo“ Nestoro redakcijos ir ją pratęsusio Kijevo metraščio nėra pakankamai aiški – M. Žichas paskutiniu Nestoro įrašu laiko 1124 m. (vietoj labiausiai paplitusio A. Šachmatovo datavimo 1117 m.) [43, 45, 47].

populiari ir su entuziazmu sutinkama katalikiškoje Europoje. Labai greitai kryžiaus karų ideologija buvo perkelta ir į kitas šalis: visų pirma – į Ispaniją, kurioje kovojantys prieš musulmonus krikščionys jau 1101 m. popiežiaus Paskalio II buvo prilyginti kryžiaus žygių Šventojoje žemėje dalyviams, o paskui – ir į Rytų Baltijos kraštą, kur pirmąją jos auką tapo Palabio (Paelbio) slavai, germanų kalbose vadinami vendais.

Vienas flamandų dvasininkas iš Magdeburgo arkivyskupo Adalgodo iš Osterburgo (1107–1119) aplinkos pirmasis apie 1107–1108 m. vadinamajame „Magdeburgo laiške“ išskėlė idėją kryžiaus žygių ideologiją pritaikyti Baltijos regionui ir panaudoti kovai prieš pagonis vendus. Jis kvietė Šventosios Romos imperijos diduomenę sekti pavyzdžiu tų, kurie išlaisvino Jeruzalę, atkeršyti žiauriems pagonims vendams, krikščionių priešams, pajungti juos ir išlaisvinti „mūsų Jeruzalę“ (*Hierusalem nostra*), taip jis vadino žemes už Elbės, ir įgyti sau puikių žemių [13, 51–54]. Šis kvietimas tuo metu nesulaukė popiežiaus Paskalio II palaikymo, todėl nebuvo realizuotas, bet kova dėl vendų žemių vokiečių diduomenei buvo aktuali, todėl buvo visos prielaidos šiai idėjai atgyti po 4 dešimtmečių.

Kai žymus viduramžių teologas šv. Bernardas Klervietis 1146 m. popiežiaus pavedimu ėmė skelbti kryžiaus žygį Vokietijoje, Saksonijos diduomenė įtikino jį, kad visiems vykti į Šventąją žemę negalima, nes esą kelia pavojų kaimyniniai pagonys. 1147 m. kovo 13 d. Frankfurto susirinkime jis priėmė tą požiūrį ir paskelbė, kad, norint išlaikyti atvirą „kelį į Jeruzalę“, reikia pulti „kryžiaus ir Kristaus priešus“ prie Elbės. Tad tiems, kurie dalyvaus kryžiaus žygyje prieš vendus, Bernardas pažadėjo tas pačias privilegijas, kaip ir keliausiantiems į Šventąją žemę. Tą patvirtino ir popiežius Eugenijus III, kuris tų pačių metų balandžio 11 d. paskelbė kryžiaus žygį prieš vendus ir kitus šiaurės pagonis. 1147 m. vasarą Magdeburge kryžiaus žygiui prieš vendus susibūrė 4 kariuomenės – šiaurės ir pietų Saksonijos, Danijos ir Lenkijos. Pietų saksai su lenkais puolė Deminą ir jau krikščionišką Ščeciną Pomeranijoje, kiti lenkai – ir Prūsiją, taigi tai buvo taip pat pirmasis kryžiaus žygis prieš prūsus [19, 1267]. Magdeburgo analų teigimu, žygyje prieš vendus dalyvavo „Lenkijos kunigaikščio brolis“ (manoma, Mieškas), o jo „vyresnysis brolis“, t. y. Lenkijos kunigaikštis Boleslovas IV Garbanius [38, 145; 30, 11], išvyko „su be galo didele kariuomene kovoti su žiauriausiais barbarais prūsais ir ilgokai ten užgaišo. Aukščiausiojo Dievo valia patraukė prieš juos su didžiulėmis ginkluotomis pajėgomis ir rusėnai, kad ir nekatalikai, bet paženklinti krikščionių vardu“ [3, 195].

Nuo šiol lenkų kovos prieš prūsus buvo paženklintos kryžiaus žygių ideologija, o krikščionybės platinimo motyvas buvo esminis jų ideologinio pagrindimo elementas. XIII a. pradžioje Lenkijos kroniką rašęs Vincentas Kadlubekas netrukus sekusius Lenkijos kunigaikščių 1166 ir 1192 m. žygius prieš jotvingius pavaizdavo kaip kryžiaus žygius [13, 59].

Kaip jau minėta, Vincentas Kadlubekas jotvingius vadina „getais“ – taip jis įvardijo maištaujančio Mazovijos kunigaikščio Meclavo sąjungininkus dar XI a. viduryje [23, 286]. Kaip žygį prieš „getus“ jis aprašo ir Boleslovo IV Garbaniaus nesėkmingą 1166 m. žygį, nors įvairūs Lenkijos analai sako, kad šiame mūšyje žuvęs Boleslovo brolis Sandomiero kunigaikštis Henrikas „žuvo su savo kariuomene Prūsijoje (*in Prussia*)“ [31, 798; 32, 775; 34, 834; 33, 875]. Matyt, tai yra viena iš priežasčių, kodėl istoriografijoje šis žygis ne visada siejamas su jotvingiais ir jam ieškoma lokalizacijos kitoje Prūsijos dalyje [30, 15–21]. Konkretių topografinių nuorodų, siejamų su šiuo žygiu, ankstyvieji šaltiniai nepateikia, tad neigti jotvingių žemę, kaip šio žygio kryptį, nėra pagrindo. Juo labiau kad žinoma, jog būtent Boleslovo IV Garbaniaus laikais Jotvos pasienyje Viznos tvirtovė vaidino reikšmingą vaidmenį kaip lenkų forpostas. Tai buvo Lenkijos vartai į Jotvą.

POLEKŠĖNAI (PALUKĖNAI) IR JOTVINGIAI

Vincentas Kadlubekas kalba ir apie jotvingių („getų“) plėšikėlių (*latrunculos*) antpuolius prieš Lenkiją apie 1192 m., kurstomus Drohičino kunigaikščio. 1192 m. Lenkijos valdovas Kazimieras II Teisingasis (1177–1194), keršydamas už šiuos antpuolius, surengė žygį iš pradžių prieš Drohičino kunigaikštį, o paskui – ir prieš jotvingius. Ta proga ši žygį aprašęs Vincentas Kadlubekas jotvingiams pritaiko net tris vardus – polekšėnai, getai ir prūsai: „O polekšėnai yra getų, arba prūsų, gentis“ (*Sunt autem Pollexiani Getharum seu Prussorum genus*) [23, 421].

Kaip jau matėme, seniausiuose viduramžių šaltiniuose – tiek rusėnų, tiek lenkų – vėra jotvingio etnonimas, o suduviais šis etnosas įvardijamas tik pačiame seniausiame, II a., šaltinyje ir jau pakankamai vėlyvuose XIII a., daugiausia vokiškos kilmės šaltiniuose. XII a. lenkų šaltiniuose, tiksliau, minėtoje Vincento Kadlubeko kronikoje, iškyla ir polekšėnų vardas.

Kai kurie tyrinėtojai, bandę nustatyti Vincento Kadlubeko įvardytų polekšėnų, getų ir prūsų etnonimų santykį, sukūrė iki šiol populiarią teoriją, kad polekšėnai buvęs lenkiškas jotvingių pavadinimas iki tol, kol jų šaltiniuose įsitvirtino iš rusėnų skolintas jotvingių etnonimas (apie XIII a.) [17, 19–29; 45, 50–51; 35, 4].

Tačiau jau seniai atkreiptas dėmesys į tai, kad Vincento Kadlubeko *pollexiani* reiškė ne visus jotvingius, o tik jų dalį. Kazimiero Būgos manymu, tai tebuvo Podliašės (Palenkės) jotvingiai, kurių vardą jis susiejo su vėlesniu jotvingiams artimo, bet labiau į pietus plytėjusio krašto pavadinimu (lenk. *Podlasze, Podlesie*) [7, 130–131, 153]. J. Nalepa, plačiausiai analizavęs žinias apie polekšėnus, padarė išvadą, kad polekšėnai buvo vienos atskiros jotvingių genties, o ne visų jotvingių pavadinimas, užrašytas sulenkinta forma [25]. Šią gentį jis siejo su Elko upės pavadinimu: lenkiškai ji seniau vadinta Leku (*Lek*), vokiškai – Liku (6), o lietuvišką ir suduvišką šios upės vardą K. Būga rekonstravo kaip *Lukas* [6, 369, 460–461; 7, 145, 529]. J. Nalepos manymu, šios upės pakrančių gyventojai lenkiškai vadinosi *Polekszanie* [25, 17]. Lietuviškai juos galbūt reikėtų vadinti palukėnais, bet kadangi tai – lenkiškas įvardijimas, geriau palikti lietuvių kalbai tik pritaikytą lenkišką polekšėnų variantą.

Tokiai polekšėnų (palukėnų) lokalizacijai neprieštarauja ir jų žemę *Polexia*, į kurią pretendavo Kujavijos kunigaikštis Kazimieras, greta Galindos minintys XIII a. vidurio dokumentai [25, 9–11]. 1253 m. gegužės 19 d. popiežius Inocentas IV pripažino Kujavijos ir Lenčicos kunigaikščio Kazimiero I teisę užimti jo valdų kaimynystėje esančias Polekšijos ir Galindos žemes, jei ten gyvenantys pagonyms savanoriškai priimtų krikštą, o savo legatui Opizonui Mecaniečiui nurodė pasirūpinti tų žemių dvasiniais reikalais [28, 203–204, Nr. 267–268]. 1254 m. gruodžio 28 d. Kazimieras Vokiečių ordino didžiajam magistrui Poponui įsipareigojo pasitenkinti puse Liubavos žemės, o Polekšijos ir Galindos (*Polexia et Golenz*) atsisakė [28, 226, Nr. 303]. Tačiau jau 1256 m. liepos 15 d. Kazimieras iš popiežiaus Aleksandro IV išsirūpino naują patvirtinimą, kad niekas negali trukdyti jam pajungti savo valdžiai jo žemių kaimynystėje gyvenančių jotvingių (*Jentuosi*) [28, 239, Nr. 329]. Pagaliau 1257 m. sausio 6 d. popiežius Aleksandras IV net patvirtino legato Opizono kryžiuočiams paskelbtą ekskomunikos baudmę už tai, kad šie savanoriškai krikštą norėjusius paimti

(6) Istoriniuose šaltiniuose šios upės pavadinimas rašomas: rusėnų – *Лѣкъ, Лоукъ* 1248 m. (1251 m.), vokiečių kilmės šaltiniuose – *Licka* 1290 m., *Luka* 1326 m., *Luko* 1331/1335 m., *Luk* 1343 m., *Lek* 1343 m., *Likke* 1343 m., *Licke* 1385 m., *Lick* (=Luk?) 1398 m., *Licke* (=Luk?) 1390 m., *Lick* 1408 m., *Lycke* 1409 m., *Licker* 1409 m., *Leyk* 1413 m., *Likke* 1413 m., *Lyck* 1420 m., *Lyk* 1422 m., lenkų kilmės šaltiniuose – *Lek* 1343, 1438 m., *Legk* 1472 m., *Leck* 1545 m. ir kt. [25, 12].

Galindos ir Polekšijos pagonis „kalaviju ne be didelio kraujo praliejimo pajungė“ [28, 240, Nr. 331].

Iš tikrųjų, sakyti, kad Galinda ir bet kuri jotvingių dalis buvo Kazimiero valdų kaimynystėje, yra netikslu – geriausiai atveju kaimynine galima laikyti tik Liubavos žemę, o Galinda ir Jotva buvo toliau į rytus nuo jos [38, 245]. Vis dėlto Liubavą laikant Kazimiero valda, Galinda būtų jos rytinė kaimynė, o Polekšija – dar labiau į rytus nuo jos. Tad Kazimiero pretenzijų į dalį Jotvos pagrindas tegalėjo būti teritorijų grandinės Liubava–Galinda–Jotva (Polekšija) kaimynystė su jo valdomis. Iš to sprendžiant, Polekšija buvo pietvakarinis Sūduvos kampas, besiribojantis su Galinda (dabar – Lenkijoje). Būtent šioje Sūduvos dalyje ir teka Elko (Luko) upė.

Neabejotina, kad jotvingiai kai kuriuose lotyniškai rašytuose šaltiniuose, visų pirma lenkų kilmės, buvo vadinami prie antikinio „getų“ etnonimo priartinta vardo forma, nes viduramžių šaltiniuose vietoj *j* raidės kartais būdavo rašoma *g*: taip ir jotvingiai – *jetwesen* – buvo užrašomi ir *getwese* [7, 155], o nuo čia – tik vienas žingsnis iki minties apie getus, juo labiau kad savo meto etnonimus sutapatinti su antikiniams šaltiniams žinomais viduramžių autoriams buvo išsimokslinimo požymis.

Tad Vincento Kadlubeko vartojamas etnonimas „getai“ (*getharum*) yra vienas iš daugelio panašių jotvingių etnonimo užrašymų ir negali būti tapatinamas su „prūsais“ apskritai. Priešingai, iš jo teksto sužinome, kad polekšėnai (palukėnai) – viena iš jotvingių genčių ar teritorinių grupių ir kad tie jotvingiai jo taip pat laikomi prūsų dalimi.

JOTVINGIAI IR SŪDUVIAI

Polekšėnų atveju galima pritarti J. Nalepos interpretacijai, tačiau ar tai reiškia, kad jis teisus išskirdamas ir atskiras jotvingių (siaurąją prasme), sūduvių ir dainavių gentis?

Nors jotvingių-„getų“ vardas lenkų šaltiniuose nėra tapatus „polekšėnų“ (palukėnų) vardui, viduramžių šaltiniuose ir tiesiogiai, ir netiesiogiai paliudijamas jotvingių ir sūduvių etnonimų tapatumas. Tiesa, vienareikšmiško tapatybę nurodančio teiginio forma tai padaryta gana vėlai, jau XV a.

Kaip tiesioginis jotvingių ir sūduvių tapatumo liudijimas svarbus dokumentas yra Vengrijos ir Romėnų karaliaus Zigmanto Liuksemburgiečio 1420 m. sausio 6 d. Vroclave paskelbtas sprendimas dėl Lietuvos ir Lenkijos teritorinių ginčų su Vokiečių ordinu. Jame, be kita ko, kalbama, kad Vytautui iki gyvos galvos pripažįstamų žemių riba Užnemunėje turi eiti iki 5 mylių (35 km) atstumu nuo Nemuno (faktiškai tai reiškia Šešupe) „per žemę, vadinamą Sūdų žeme, arba Jotva (*per terram vocatam Suderlandt alias Jetuen*)“, pradėdant nuo linijos, vedamos tiesiai į pietus nuo dešiniojo Nemuno intako Raudonės (*Rodan*) [12, 143]. Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas 1420 m. kovo 11 d., atsakydamas į Zigmanto Liuksemburgiečio sprendimą, priekaištavo jam, kad priteisė Ordinui Sūduvą (po jo mirties), nors „Sūdų, arba getų, žemė, kuri yra viduryje tarp Lietuvos žemės ir Prūsijos, yra tikra mūsų tėvonija“ (*terra Sudorum sive Gettarum, que mediat inter terram Lythwaniam et Prussiam, sit verum patrimonium nostrum*) [10, 468, Nr. 861]. 1422 m. spalio 2 d. Zigmantas Liuksemburgietis vėl grįžta prie šios temos ir praneša Vokiečių ordino didžiajam magistrui apie tai, kad Vytautas ir Jogaila reikalauja, kad Vokiečių ordinas grąžintų Lietuvai, be kita ko, „Sūduvių ir jotvingių žemę, kuri yra ta pati“ (*terram Sudorum et Jacuitarum, quod idem est*) [10, 573, Nr. 1045]. Tai buvo pasakyta vykstant teritoriniams ginčams 1422 m. Melno taikos sudarymo išvakarėse – pastaroji pripažino Sūduvą Lietuvai ta sutartimi nustatytose ribose.

Tad 1420–1422 m. teritorinių ginčų metu visos pusės sutarė, kad jotvingių ir sūduvių pavadinimai reiškė vieną ir tą patį, nors dėl pačios Sūduvos priklausomybės ir ribų vyko atkaklūs ginčai [14, 200–271]. Po dalies Sūduvos integravimo į Lietuvos valstybę Melno taikos sutartimi, jos pavadinimas nustojamas vartoti.

Kad šie liudijimai nėra vien vėlyvos interpretacijos, atsiradusios sūduvių-jotvingių teritorijai ištuštėjus, rodo XIII a. šaltiniai, visų pirma Haličo-Volynės metraštis ir Petro Dusburgiečio „Prūsijos žemės kronika“. Iš pastarojo minimų 6 *sūduvių* valsčių pavadinimų trys (Kresmena, Pakima ir Zilija) žinomi ir iš Haličo-Volynės metraščio kaip *jotvingių* valsčiai – jie minimi aprašant Danilo Romanovičiaus žygius [5, 46]. Tai yra geriausias Vytauto ir Zigmanto Liuksemburgiečio 1420–1422 m. apibendrinančių teiginių patvirtinimas šaltinių terminijos praktikoje.

JOTVINGIAI IR DAINAVIAI

XIII a. viduryje pirmą kartą šaltiniuose paliudijamas ir Dainavos pavadinimas. Tai buvo grynai lietuviškas Jotvos-Sūduvos žemės įvardijimas. Pirmą kartą jį mini Lietuvos karalius Mindaugas savo 1253 m. liepos mėn. datuotame dovanojimo Vokiečių ordinui akte, kuriuo, be kita ko, kryžiuočiams užrašoma „pusė Dainavos“ (*Deynowe medietatem*) [29, 35, Nr. 39; 22, 70]. 1259 m. rugpjūčio 7 d. kitame to paties Mindaugo dovanojimo akte paaiškinamas ir šios Dainavos santykis su Jotvos pavadinimu: „Visa Dainava, kurią kai kas vadina ir Jotva“ (*Denowe tota, quam etiam quidam Jetwesen vocant*) [29, 70, Nr. 79; 22, 84].

Šį dvigubą pavadinimą aptinkame ir XVI a. Lietuvos metraščių pasakojime apie didžiojo kunigaikščio Traidenio pirminę valdą. Esą Traidenio brolis, legendinis didysis kunigaikštis Narimantas „sužinojo, kad Dainava-Jotvingiai žmonės gyvena girioje (*моужики на поуци Доинова Ятвезж*), o valdovo neturi“, todėl atidavė juos Traideniui. Tada Traidenis „aptiko gražų ir gerą kalną prie Bebro upės, įkūrė ten miestą ir pavadino jį Raigardu, ir ėmė vadintis Jotvingių bei Dainavos didžiuoju kunigaikščiu (*великим кн(л)земь Ятвезскимъ и Доиновъским*)“ [55, 237–238]. Nors šis legendinis pasakojimas turi akivaizdžiai neistorinių elementų (pvz., neegzistavusį Traidenio brolių ir pirmtaką Narimantą), mums svarbu tai, kad čia matome tokį patį jotvingių ir Dainavos sutapatinimą, kaip ir autentiškame Mindaugo 1259 m. dokumente.

Trečiu argumentu dėl Jotvos ir Dainavos tapatumo tampa gausūs su jotvingiais susiję vietovardžiai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės lietuviškose ir baltarusiškose žemėse, kurie susiję su XIII a. jotvingių-dainavių migracija iš nuniokotos Sūduvos į Lietuvą. Dabartinėje Lietuvoje turime 14 Dainavos, Dainavėlės ir Dainaviškių kaimų, išsimėčiusių daugiausia jos pietrytinėje dalyje [18, 52], Baltarusijoje – 7 Jatvezės kaimus (*Ятвезь, Яцвезь*) ir Jatveską (*Ятвеск*) Gardino ir Bresto srityse [61, 268; 60, 141] bei 12 Dainavų ir Dainoukų (*Дайнава, Дайнова, Дайноука*) Gardino ir Minsko srityse [61, 78; 62]. Pastarosios – dabartinėje Baltarusijos teritorijoje gyvenusių etninių lietuvių palikimas. Bene iškalbingiausias Zietelos apylinkių kaimas, kuris vietos lietuvių buvo vadinamas Dainava, o baltarusių – *Ятвезь* arba *Яцвезь* [7, 128–129, 143]. Tai rodo, kad jotvingiai ir dainaviai tėra du tos pačios genties pavadinimai atitinkamai rusėnų ir lietuvių kalbomis.

IŠVADOS

Seniausios, iki XII a., žinios apie sūduvius-jotvingius etnonimo vartojimo požiūriu skyla į dvi nelygias dalis: pirmasis paminėjimas Klaudijaus Ptolemajo „Geografijoje“ (II a. vid.) pirmą kartą nurodo sūduviams artimą etnonimą (sudinai), o X–XII a. šaltiniai, kylantys iš

slavų šalių – Rusios ir Lenkijos – gerai pažįsta šią gentį, kalba apie konkrečius karinius susidūrimus su ja, bet mini ją beveik išimtinai tik jotvingių vardu. Be to, lenkams XII–XIII a. dar buvo žinomas Leko (Luko) paupyje gyvenusios sūduvių-jotvingių teritorinės grupės – polekšėnų – pavadinimas, kuris nelaikytinas visų jotvingių pavadinimu. Polekšėnų atžvilgiu galima priimti J. Nalepos koncepciją apie atskirą jotvingius sudariusią gentį. Tačiau pagal šią koncepciją taip pat turėjusios būti atskiros jotvingių, sūduvių ir dainavių gentys kaip atskiros gentys nėra minimos šaltiniuose. Priešingai, šaltiniai pabrėžtinai liudija visų šių trijų pavadinimų sinonimiškumą.

Problemiškiausiai atrodo X–XII a. šaltiniuose vienašaldžiškai dominuojantis, o XIII a. juose taip pat svarbus *jotvingių* etnonimas. Tyrinėtojai yra atkreipę dėmesį į jo netipiškumą baltams (bent jau dėl priesagos *-ing*, pagal V. Mažiulį) ar net galimą ryšį su germaniškos kilmės asmenvardžiu (*Játvigr*), kuris galėjo būti žinomas Kijevo Rusijoje. Nepriklausomai nuo kurios nors konkrečios lingvistinės hipotezės teisingumo, verta pažymėti, kad šio etnonimo ryšys su kokiu nors baltišku hidronimu atrodo problemiškas, o kartu mažiausiai tikėtinas ir atskiros jotvingių teritorinės grupės ar „mažosios genties“ egzistavimas. Jotvingiai – tai tiesiog etnonimas, kuriuo slavų kilmės šaltiniai įvardydavo visą jotvingių „didžiąją“ gentį. Tai verčia rimtai svarstyti galimybę, jog šiuo atveju turime slavų aplinkoje susiformavusį egzoetnonimą, kurio patys jotvingiai ar kiti baltai nevartojo.

Sūduvių etnonimas vien dėl stebėtinai patvarumo (nuo II a. sudinų iki XIII a. vėl užfiksuoto sūduvių etnonimo) yra rimčiausias pretendentas būti jotvingių-sūduvių savivardžiu. Taip juos vadino tik XIII a. Baltijos regione pasirodę vokiečiai, neturėję savos genčių įvardijimo tradicijos, todėl tą tradiciją perėmė arba iš prūsų, arba iš pačių sūduvių. Tarp šių galimybių priešpriešos greičiausiai nėra, nes sūduviai ir prūsai ir kalbiniu požiūriu buvo artimiausi, ir apskritai sūduviai-jotvingiai šaltiniuose dažnai priskiriami prūsams.

Tai, kad rytiniai sūduvių kaimynai lietuviai, nors taip pat kalbiškai jiems artimi, turėjo savitą *dainavių* etnonimą jiems įvardyti, gali būti aiškinama ir pagal J. Nalepą – atskiros teritorinės sūduvių grupės ar mažosios genties egzistavimu, jos vardą vėliau perkeliant visai didžiąjai genčiai. Tai, žinoma, būtų tik hipotezė, aiškinanti šaltinių paliudytos Dainavos, kaip visos Jotvos-Sūduvos sinonimo, kilmę. Ji galbūt gali būti paaiškinta ir kitaip, bet dainavių etnonimą, kokį mes jį žinome nuo XIII a., bet kuriuo atveju reikia pripažinti sūduviams taikomu egzoetnonimu, atsiradusiu lietuvių kalboje.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad sūduvių etnonimas laikytinas jų savivardžiu, o jotvingiai ir dainaviai – dėl vienokių ar kitokių priežasčių atitinkamai slaviškoje ir lietuviškoje aplinkoje susiformavusiais egzoetnonimais. Jotvingių vardas šaltiniuose ir istoriografijoje paplito labiausiai, nes būtent Rusios ir Lenkijos šaltiniai apie sūduvius suteikė daugiausiai unikalių informacijos.

Gauta 2023 09 19

Priimta 2023 09 25

Šaltiniai ir literatūra

- [1] ALEKNA, Darius. Klaudijus Ptolemajus apie Vyslą ir jos apylinkes. *Lituanistica*, 2020, t. 66, Nr. 2(120), p. 67–94.
- [2] ALEKNA, Darius. Ptolemajo „Geografijos“ tyrimai: kas (ne)gyveno dešiniajame Vyslos krante? *Lituanistica*, 2022, t. 68, Nr. 4(130), p. 292–318.
- [3] *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai*. T. 1: *Nuo seniausių laikų iki XV amžiaus pabaigos*. Sudarė N. Vėlius; įvadas, mitolog. anot. N. Vėliaus. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996. 742 p.

- [4] BARANAUSKAS, Tomas. *Lietuvos valstybės ištakos*. Vilnius: Vaga, 2000. 317, [3] p.
- [5] BARANAUSKAS, Tomas. Sūduva kryžiaus karų metu. *Sūduva nuo seniausių laikų iki Suvalkų gubernijos*. Vilkaviškio rajono Suvalkijos (Sūduvos) kultūros centre-muziejuje 2022 06 03 vykusios mokslinės konferencijos pranešimų rinkinys. Sud. A. Mickevičienė. Marijampolė: Idėja plus, 2022, p. 37–50.
- [6] BŪGA, Kazimieras. *Rinktiniai raštai*. T. 1. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1958. 654, [1] p.
- [7] BŪGA, Kazimieras. *Rinktiniai raštai*. T. 3. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1961. 1006, [2] p.
- [8] *Chronica Galiciano-Voliniana (Chronica Romanoviciana) = Kronika Halicko-Wołyńska (Kronika Romanowiczów)*. Ediderunt, praefatione notisque instruxerunt Dariusz Dąbrowski, Hadrianus Jusupović, adiuvantibus Irina Juriewa, Alexandro Majorow et Tatiana Wilkuł. *Monumenta Poloniae Historica. Nova Series = Pomniki dziejowe Polski. Seria II*, t. 16. Cracoviae-Varsoviae, 2017, CXXVII, [3]. 709, [1] p.
- [9] Claudii Ptolemaei *Geographia*. E codicibus recognovit, prolegomenis, annotatione, indicibus, tabulis instruxit Carolus Müllerus. Parisiis: Alfredo Firmin Didot, 1883, vol. 1, pars 1, [8]. 570 p.
- [10] *Codex epistolaris Vitoldi Magni Ducis Lithuaniae, 1376–1430*. Collectus opera Antonii Prochaska. Cracoviae: Sumptibus Academiae Litterarum, 1882, CXVI, [2]. 1113, [1] p.
- [11] ČAPLIKAS, Vygandas. Lietuvos ir Latvijos etnokultūrinio regionavimo sugretinimas: rezultatai ir sprendimai ateičiai. *Etninė kultūra*, 2015, Nr. 9, p. 36–38.
- [12] *Die Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preußen im 15. Jahrhundert*. Hrsg. E. Weise. 2. verbesserte Aufl. Marburg: N. G. Elwert Verlag, 1970, Bd. 1 (1398–1437), VIII. 216 S.
- [13] DRAGNEA, Mihai. Divine Vengeance and Human Justice in the Wendish Crusade of 1147. *Collegium Medievale*, 2016, p. 49–82.
- [14] DUNDULIS, Bronius. *Lietuvių kova dėl Žemaitijos ir Užnemunės XV amžiuje*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1960. 316, [4] p., 1 žml. lap.
- [15] Galla kronika = Galli chronicon. *Monumenta Poloniae Historica = Pomniki dziejowe Polski*. T. 1. Wyd. A. Bielowski. Lwów, 1864, p. 379–484.
- [16] JOVAIŠA, Eugenijus. *Aisčiai. Raida*. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2014. 351, [1] p.
- [17] KAMIŃSKI, Aleksander. *Jaćwież. Terytorium, ludność, stosunki gospodarcze i społeczne*. Łódź: Łódzkie Towarzystwo Naukowe, 1953. 207 s.
- [18] *Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinybas*. Parengė Z. Noreika ir V. Stravinskas. Vilnius: Mintis, 1976. 396, [2] p.
- [19] LIND, John H. Wendish Crusade (1147). *The Crusades. An Encyclopedia*. Ed. A. V. Murray. Santa Barbara; Denver; Oxford: ABC Clio, 2006, vol. 4, p. 1265–1268.
- [20] MAKSIMAITIENĖ, Ona. *Lietuvos istorinės geografijos ir kartografijos bruožai*. Vilnius: Mokslas, 1991. 165, [1] p., [8] žml. lap.
- [21] MAŽIULIS, Vytautas. *Prūsų kalbos etimologijos žodynas*. T. 2. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993. 331, [1] p.
- [22] *Mindaugo knyga: istorijos šaltiniai apie Lietuvos karalių*. Parengė ir į lietuvių kalbą išvertė D. Antanavičius, D. Baronas, A. Dubonis, R. Petrauskas. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2005. 422, [1] p., [4] iliustr. lap.
- [23] Mistrza Wincentego *Kronika Polska = Chronica Polonorum Vincentii Cracoviensis episcopi*. *Monumenta Poloniae Historica = Pomniki dziejowe Polski*. T. 2. Wyd. A. Bielowski. Lwów, 1872, s. 193–453.

- [24] NALEPA, Jerzy. *Jaćwiegowie: nazwa i lokalizacja*. Białystok; Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1964. 60 s., 1 mapa.
- [25] NALEPA, Jerzy. Połekszanie (Pollexiani) – plemię Jaćwieskie u północno-wschodnich granic Polski. *Rocznik Białostocki*. T. 7: 1966. Warszawa, 1967, s. 7–33.
- [26] Nicolaus von Jeroschin. Di Kronike von Pruzinlant. Hrsg. E. Strehlke. *Scriptores Rerum Prussicarum*. Leipzig, 1861, Bd. 1, S. 291–648.
- [27] Petrus de Dusburgk. *Chronica terrae Prussiae* = Piotr z Dusburga. *Kronika ziemi Pruskiej*. Ed. J. Wenta, S. Wyszomirski. Cracoviae, 2007, LXXX. 331, [2] p.
- [28] *Preußisches Urkundenbuch. Politische Abtheilung*. Bd. 1: Die Bildung des Ordensstaats. Hlft. 1. Hrsg. von Rudolf Philippi, Carl Peter Wölky. Königsberg i. Pr.: Hartungsche Verlagsdruckerei, 1882, 240, [9] S.
- [29] *Preußisches Urkundenbuch. Politische (allgemeine) Abteilung*. Bd. 1. Hlft. 2. Bearb. von August Seraphim. Königsberg i. Pr.: Hartungsche Verlagsdruckerei, 1909, XIII. 723, [1] S.
- [30] RAULINAITIS, Zigmąs. *Keturi frontai: XII amžius lietuvių karinėje istorijoje*. Brooklyn: Karys, 1982. 164 p.
- [31] Rocznik kapitulny krakowski. *Monumenta Poloniae Historica = Pomniki dziejowe Polski*. T. 2. Wyd. A. Bielowski. Lwów, 1872, p. 779–816.
- [32] Rocznik lubiński. *Monumenta Poloniae Historica = Pomniki dziejowe Polski*. T. 2. Wyd. A. Bielowski. Lwów, 1872, p. 774–776.
- [33] Rocznik Sędziwoja. *Monumenta Poloniae Historica = Pomniki dziejowe Polski*. T. 2. Wyd. A. Bielowski. Lwów, 1872, p. 871–880.
- [34] Rocznik Traski. *Monumenta Poloniae Historica = Pomniki dziejowe Polski*. T. 2. Wyd. A. Bielowski. Lwów, 1872, p. 826–861.
- [35] TAUTAVIČIUS, Adolfas. Jotvingiai, dainaviai, sūduviai, poleksėnai ir... *Lietuvos mokslas*, 1994, t. 2, kn. 1(2), p. 4–14.
- [36] TOTORAITIS, Jonas. *Sūduvos Suvalkijos istorija*. D. 1. Kaunas: VDU, 1938. 702 p.
- [37] TUMĖNAS, Vytautas. Lietuvos etnografinių regionų koncepcijos ištakų ir sklaidos keliai. *Etninė kultūra*, 2015, Nr. 9, p. 47–60.
- [38] WYROZUMSKI, Jerzy. *Dzieje Polski piastowskiej (VIII wiek – 1370)*. Wielka historia Polski. T. 2. Kraków: Fogra, 1999. 399, [1] s.
- [39] ZAJĄCZKOWSKI, Stanisław. O nazwach ludu Jadźwingów. *Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu*, 1952, t. 18, s. 175–195.
- [40] ZINKEVIČIUS, Zigmąs. *Lietuvių kalbos istorija*. T. 1: *Lietuvių kalbos kilmė*. Vilnius: Mokslas, 1984. 388, [3] p.
- [41] *Žiemgalos vyskupystės aktai = Acta episcopatus Semigalliensis*. I dalis: Balduino aktai = Pars I: Acta Balduini. Parengė, vertė ir komentavo T. Baranauskas. Pasvalys–Joniškis: Pasvalio krašto muziejus, Simkala, 2022. 114, [2] p.
- [42] БЕРЕЖКОВ, Николай Георгиевич. *Хронология русского летописания*. Москва: Издательство Академии наук СССР, 1963. 375 с.
- [43] ЖИХ, М. И. Два автора Повести временных лет и проблема объема летописной работы Нестора. *Вестник «Альянс-Архео»*, 2019, вып. 29, с. 3–60.
- [44] ИНКОВ, Александр Александрович. *Летописец Переяславля Суздальского*: предисловие, перевод, комментарий. Москва: Изд-во Моск. гуманитар. ун-та, 2016. 296 с.
- [45] КИБИНЬ, Алексей Сергеевич. *От Ятвязи до Литвы: Русское пограничье с ятвягами и Литвой в X–XIII веках*. Москва: Квадрига, 2014. 269, [3] с.

- [46] *Летописец Переяславля-Суздальского, составленный в начале XIII века (между 1214–1219 годов)*. Изд. К. М. Оболенским. Москва: в Университетской типографии, 1851. 112, [1] с.
- [47] НИКОЛАЕВ, Сергей. Семь ответов на варяжский вопрос. *Повесть временных лет*. Перевод Д. С. Лихачева, О. В. Творогова. Санкт-Петербург: Вита Нова, 2012, с. 398–430.
- [48] *Полное собрание русских летописей*. Т. 1: Лаврентьевская летопись, вып.: Повесть временных лет. Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1926, VIII. 288 с.
- [49] *Полное собрание русских летописей*. Т. 1: Лаврентьевская летопись, вып. 2: Суздальская летопись по Лаврентьевскому списку. Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1927, с. 289–488.
- [50] *Полное собрание русских летописей*. Т. 2: Ипатьевская летопись. С.-Петербург: Типография М. А. Александрова, 1908, XVI, 938, 87, IV с.
- [51] *Полное собрание русских летописей*. Т. 4, ч. 1: Новгородская четвертая летопись, вып. 1. Петроград: Типография Я. Башмаков и К°, 1915, XXXI. 331 с.
- [52] *Полное собрание русских летописей*. Т. 6, вып. 1: Софийская первая летопись старшего извода. Москва: Языки русской культуры, 2000, VIII. 581 с.
- [53] *Полное собрание русских летописей*. Т. 7: Летопись по Воскресенскому списку, Х. Санктпетербург: в типографии Эдуарда Праца, 1856. 345 с.
- [54] *Полное собрание русских летописей*. Т. 9: Летописный сборник, именуемый Патриаршею или Никоновскою летописью. Санктпетербург: в типографии Эдуарда Праца, 1862, XXXI. 256 с.
- [55] *Полное собрание русских летописей*. Т. 17: Западнорусские летописи. Ред. С. Л. Пташицкий, А. А. Шахматовъ. С.-Петербургъ, 1907, XIV. 648 с.
- [56] *Полное собрание русских летописей*. Т. 38: Радзивилловская летопись. Ленинград: Наука, 1989. 177 с.
- [57] *Полное собрание русских летописей*. Т. 39: Софийская первая летопись по списку И. Н. Царского. Москва: Наука, 1994. 204 с.
- [58] *Полное собрание русских летописей*. Т. 42: Новгородская Карамзинская летопись. С.-Петербург: Дмитрий Буланин, 2002. 221 с.
- [59] *Полное собрание русских летописей*. Т. 43: Новгородская летопись (по списку Дубровского). Москва: Языки русской культуры, 2004. 367 с.
- [60] РАПАНОВИЧ, Я. Н. *Слоўнік назваў населеных пунктаў Брэсцкай вобласці*. Мінск: Навука і тэхніка, 1980. 176 с.
- [61] РАПАНОВИЧ, Я. Н. *Слоўнік назваў населеных пунктаў Гродзенскай вобласці*. Мінск: Навука і тэхніка, 1982. 319, [1] с.
- [62] РАПАНОВИЧ, Я. Н. *Слоўнік назваў населеных пунктаў Мінскай вобласці*. Мінск: Навука і тэхніка, 1981. 360 с.
- [63] СЛИВКИН, В. В. Дайновское княжество: местоположение, Лидский историко-художественный музей, 2023 01 16. Prieiga per internetą: <<https://lixmuseum.by/ru/dajnovskoe-knyazhestvo-mestopolozhenie>>.
- [64] СЛІЎКІН, Валеры. Да пытання аб лакалізацыі Дайнаўскага княства. *Лідскі летапісец*, 2010, № 2(50), с. 26–31. Prieiga per internetą: <<https://pawet.net/files/l/50.pdf>>.
- [65] ЦЫБ, Сергей Васильевич. *Древнерусское времяисчисление в «Повести временных лет»*. Барнаул: Издательство Алтайского государственного университета, 1995. 127, [22] с.

TOMAS BARANAUSKAS

The Earliest Knowledge about Sudovians-Yotvingians and the Issue of Their Naming

Summary

The earliest reference to the ethnonym 'Sudovians' can be traced back to Claudius Ptolemy's *Geography* in the second century, where he mentions 'Sudinoi', a term similar to Sudovians. However, sources from the tenth to twelfth centuries originating from Slavic countries like Russia and Poland describe specific military encounters with the Sudovians-Yotvingians but use the term 'Yotvingians' almost exclusively to refer to them. Additionally, during the twelfth and thirteenth centuries, the name 'Polexiani' was known among the Poles, representing a territorial subgroup within the Yotvingians. Still, it cannot be considered a general ethnonym for all Yotvingians. Scholars have considered the ethnonym 'Yotvingians' to be particularly problematic, both for its linguistic uniqueness within the Baltic context and its possible connection to a Germanic personal name, *Játvigr*. Regardless of specific linguistic hypotheses, the link between this ethnonym and any Baltic hydronym appears problematic, making the existence of distinct territorial groups or 'small tribes' among the Yotvingians less likely. Instead, it could be viewed as an exoethnonym adopted by Slavic sources to refer to the entire ethnic group of the Yotvingians.

On the other hand, the ethnonym 'Sudovians' stands out due to its remarkable persistence over centuries, from the second-century 'Sudinoi' to its reappearance in the thirteenth century. It was primarily used by the Germans who arrived in the Baltic region during the thirteenth century and who were lacking their own tradition of ethnic nomenclature. Thus, they likely adopted this term from either the Prussians or the Sudovians themselves, as both groups shared linguistic and historical ties.

The existence of a distinct 'Dainavian' ethnonym among the Lithuanians, who were linguistically close to the Sudovians, can be explained through Jerzy Nalepa's hypothesis. According to this theory, a separate territorial group or a small tribe existed among the Sudovians, and their name was later transferred to the entire major ethnic group, leading to the use of 'Dainava' as a synonym for all of Yotvingia-Sudovia. While this is just a hypothesis, it could explain the emergence of 'Dainava' as an ethnonym in the thirteenth century.

In summary, the ethnonym 'Sudovians' is the strongest candidate for representing the self-identification of the Sudovians-Yotvingians. In contrast, 'Yotvingians' and 'Dainavians' may have emerged as exoethnonyms due to their usage in Slavic and Lithuanian cultural contexts. The prominence of 'Yotvingians' in historical records can be attributed to rich information provided by Russian and Polish sources about the Sudovians-Yotvingians.

Keywords: Yotvingians, Sudovians, Dainavians, Polexiani